

АНАЛІТИКА

Таїсія Іванівна Грицишина,
науковий співробітник відділу
діагностики обдарованості
Інституту обдарованої дитини
НАПН України,
м. Київ, Україна

УДК 159.922

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КАБІНЕТУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ І ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНОСТІ

В статье раскрыты научно-организационные основы деятельности кабинета психолого-педагогического консультирования и поддержки одаренности, направления и результаты работы сотрудников кабинета за отчетный период.

Ключевые слова: психологічне консультування, обдаровані діти, підлітки, молодь, психологічна служба.

In this article the scientific and organizational basics of activity of the cabinet of psychological and pedagogic consulting and support of giftedness, directions and results of work of cabinet officers for the report period are revealed.

Key words: psychological consulting, gifted children, adolescents, youth, psychological service.

Кабінет психолого-педагогічного консультування (ППК) (далі – Кабінет) і підтримки обдарованості є структурним підрозділом відділу діагностики обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України.

Він створений у листопаді 2011 року для здійснення науково-практичної діяльності на основі застосування психодіагностичних методів у сфері обдарованості, а також, надання кваліфікованої психологічної допомоги батькам, учителям, педагогам та іншим фахівцям, з проблем виявлення, прогнозування, розвитку та супроводу обдарованих дітей. Кабінет працює для батьків, дітей, педагогів та психологів.

Кабінет створено з метою надання діагностичних та консультативних послуг клієнтам, сприяння створенню гармонійного середовища для розвитку обдарованих дітей, підлітків та молоді.

Правове регулювання консультативної діяльності Кабінету передбачає ряд нормативних та розпорядчих документів:

– Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді» (30.09.2010 р. № 927/2010);

– Етичний кодекс психолога;

– Статут Інституту обдарованої дитини НАПН України;

– Нормативно-правові документи психологічної служби системи освіти України (Положення «Про психологічну службу системи освіти України» та Положення «Про психологічний кабінет дошкільних та загальноосвітніх закладів освіти»);

– Постанова Кабінету міністрів України № 1180 від 28 липня 2003 р. про затвердження Переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними науковими установами.

Регламентують діяльність кабінету безпосередньо:

1. Положення про кабінет психолого-педагогічного консультування і підтримки обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України, затверджене наказом директора.

2. Посадові інструкції співробітників кабінету.

3. Паспорт кабінету (матеріально-технічне, науково-методичне забезпечення та психологічний інструментарій).

4. Перелік платних психологічних послуг та кошториси на них.

5. Ділова та звітно-фінансова документація.

PR діяльність кабінету

Діяльність кабінету розпочалась після реклами на 5 каналі в передачі «Інтелект JA» та серії відеороликів у новинах «УТ-1», «Тоніс», «Інтер», «nevs one». Почали надходити заявки на індивідуальні консультації і, зокрема, на групову роботу в гімназії № 7 імені О. С. Пушкіна.

Новою хвилею заявок була реклама на відкритті Оболонського центру, де було залучено 9 телевізійних каналів.

Значним вкладом у розвиток кабінету є періодичні публікації директора в пресі, які безпосередньо впливають на збільшення кількості заявок від батьків.

Якщо на початку року за замовленням батьків переважали групові методи роботи з дітьми й батьками (тренінгові заняття й батьківські збори), то зараз набуває все більшого значення індивідуальне консультування. Визначається тематика батьківських запитів та деяка зібрана нами статистика.

Частіше мова йде про діагностику здібностей дитини, рівня креативності і потрібна порада в якому напрямі її розвивати. Батьків цікавить як правильно спілкуватися з дитиною, як взаємодіяти з педагогами. Їх також хвилює як знизити агресію дитини або тривожність, як навчити її розслаблятися, як визначити рівень посилюючого навантаження на дитину, як адаптуватися в колективі тощо.

Разом з тим, упродовж звітнього періоду значно збільшилась кількість напрямів роботи, які здійснюють співробітники кабінету: Т. Грицишина, К. Устименко, С. Марченко, Л. Савенок.

Напрями діяльності кабінету ППК

Основний напрям діяльності: *Надання діагностичних та консультативних послуг батькам, дітям, педагогам, психологам, керівникам освітніх закладів, соціальним працівникам, іншим зацікавленим особам.*

1. Науково-дослідницька робота;
2. Науково-прикладна робота;
3. Розвивальна і корекційна робота з дітьми;
4. Підготовка і проведення практичних семінарів, майстер-класів, ділових ігор, тренінгів для педагогів і психологів;
5. Психолого-педагогічна просвіта батьків;
6. Зв'язки з громадськістю;
7. Участь у проектах ІОД (науково-освітня та експериментально-дослідницька робота, PR-діяльність);
8. Робота з удосконалення фахової діяльності;
9. Науково-організаційна робота (робота в межах відділу діагностики);
10. Участь у заходах ІОД.

Науково-прикладна робота

Оскільки провідним видом діяльності кабінету є надання діагностичних і консультативних послуг батькам та фахівцям закладів освіти, то відповідно нашим основним завданням є створення науково-методичного забезпечення кабінету, а саме: забезпечення психологів-консультантів надійними та валідними психодіагностичними методиками виявлення видів

обдарованості дітей для надання платних послуг у кабінеті.

З цією метою постійно працюємо над:

- поповненням банку діагностичних методик;
- беремо участь у апробації методик, обробляємо їх;
- здійснюємо підбір діагностичного інструментарію для діагностики всіх видів обдарованості (створення діагностичних пакетів за напрямками);
- опрацьовуємо методики (проводимо семінари у межах відділу, та шляхом самоосвіти);
- розробляємо програми тренінгів, семінарів, ділових ігор для групової роботи.

Для оптимізації роботи в кабінет придбано програму «Лонгітюд-ЕДК», зараз проводимо вивчення та апробацію в процесі індивідуальної діагностики. «Лонгітюд» дозволяє значно скоротити час тестування та отримати більш об'єктивну інформацію. Комплекс вміщує методики для психологічного дослідження дітей віком від 4 до 18 років, програму соціально-педагогічної діагностики педагогічного колективу, розвивальні та корекційні програми та інше. Його можна використовувати як в індивідуальному консультуванні, так і під час групових досліджень.

У результаті цієї роботи ми налагодили тісні зв'язки з лабораторією технічного супроводу навчальних програм факультету психології Санкт-Петербурзького державного університету, безпосередньо з колективом розробників науково-дослідного Центру ім. Б. Ананьєва і відділ отримав пропозицію від російських колег – науковців-психологів взяти участь у апробації нової версії тесту Амтхауера.

Платні послуги для батьків

Основні групи методів: діагностика, консультування. Провідні завдання:

1. Психологічна діагностика дітей і надання консультативних послуг батькам у сфері виявлення та подальшого розвитку обдарованості дітей.

2. Розвиток творчого потенціалу дітей різного віку.

Методичний арсенал кабінету складається з апробованих психодіагностичних методик, які широко застосовуються у світовій психологічній практиці.

На етапі діагностики ми користуємось «Переліком психодіагностичних методик для використання у діяльності практичних психологів системи освіти», затвердженим та рекомендованим експертною комісією Науково-методичного центру практичної психології Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Обробка, співставлення та інтерпретація результатів здійснюється за допомогою стандартизованих шкал з урахуванням вікової диференціації, а також гендерного підходу. В залежності від мети діагностики можливе як індивідуальне, так і групове тестування. Після проходження діагностики психологами формується розгорнутий звіт і на повторній консультації надаються практичні рекомендації батькам.

Основні напрями діагностики

– Виявлення передумов розвитку творчих, інтелектуальних здібностей у дітей дошкільного віку.

– Виявлення творчих і академічних здібностей у дітей початкової школи.

– Проведення психодіагностики дітей підліткового віку, що дозволяє виявити рівень творчого потенціалу та вид потенційної обдарованості.

– Профорієнтаційна діагностика старшокласників.

Хочемо відмітити, що значний внесок і неоціненну допомогу в науково-методичному забезпеченні кабінету надали нам Віра Ульянівна Кузьменко (діагностика різних сторін особистості дошкільника, діагностика рівня готовності дитини до школи) та Наталія Анатоліївна Бельська (діагностика дитини старшого шкільного віку, профорієнтаційна діагностика).

Методики зручні у використанні і ми також сподіваємось, що нові наукові розробки забезпечать нам можливість подальшої експериментальної роботи на роки.

Також співпрацюємо з відділом інформаційних технологій, нашими програмістами, вони допомагають у комп'ютеризації тестів, установці діагностичних програм, роботі над сайтом.

Однак, проблемою виявилось і залишається забезпечення кабінету інструментарієм для діагностики та виявлення обдарованості дітей молодшого і середнього шкільного віку. На вирішення цієї проблеми спрямована науково-дослідна діяльність упродовж 2012 року.

Відповідно, ми зацікавлені у нових розробках Інституту з цього напрямку і будемо вдячні нашим науковцям за співпрацю з кабінетом.

Науково-дослідницька робота

Програми експериментального дослідження:

1. Впровадження експериментальної програми «Методичні засади діагностики спортивної обдарованості учнів молодших класів загальноосвітньої школи» (ЗНЗ № 216), розробка Л. Савенок, К. Устименко;

2. Впровадження експериментальної програми «Методичні засади діагностики інтелектуально-творчої обдарованості учнів 10–11 класів загальноосвітньої школи» (Ліцей «Дизайн-освіта», м. Бориспіль, Київської області), науковий керівник Н. Бельська;

3. Апробація модифікованого опитувальника мотиваційних стилів М. Аптера. (гімназія № 7, м. Одеса), за програмою Н. Бельської;

4. Апробація діагностичного комплексу на виявлення творчої обдарованості дітей молодшого шкільного віку. (на базі літнього табору «Каштан»), розробка К. Устименко, Л. Савенок;

5. Впровадження корекційно-розвивальної програми «Діагностика креативності та створення умов для розкриття творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку» (гімназія № 153 ім. О. С. Пушкіна, м. Київ), розробка К. Устименко і С. Марченко;

6. Тестування з учасниками ISYS, К. Устименко, С. Марченко, Л. Савенок.

7. Написання наукових статей і доповідей.

Консультування батьків

Консультування батьків як вид діяльності набуває все більшого значення від початку роботи кабінету. В залежності від мети може бути груповим або індивідуальним.

Консультуємо батьків з питань виховання і підтримки обдарованої дитини в сім'ї, творчого, інтелектуального, технічного її розвитку.

Надаємо рекомендації по налагодженню батьківсько-дитячих стосунків та взаємовигідної комунікації. Розробляємо індивідуалізовані програми розвитку обдарованої дитини.

У процесі консультування психолог контактує з батьками не менше двох разів: під час змістовної бесіди щодо історії розвитку дитини і проведення тестування, а потім у процесі заключної бесіди за результатами діагностичного обстеження, коли надає рекомендації.

Досвід роботи свідчить про те, що однієї-двох консультацій недостатньо для того, щоб змінити уявлення та установки батьків. Тому найбільш дієвими методами вважаємо різні форми групових занять з батьками, у тому числі й проведення тренінгів.

З цією метою, для більш широкого інформування громади щодо особливостей розвитку обдарованої дитини а також для покращення психолого-педагогічної культури батьків ми ініціювали створення батьківського клубу «Гармонійна родина – успішна дитина».

Клуб для батьків «Гармонійна родина – успішна дитина»

Мета діяльності клубу:

– підвищення психолого-педагогічної культури батьків;

– сприяння позитивному впливу батьківських стосунків на розвиток дитини;

– просвіта щодо стереотипних поведінкових реакцій батьків;

– шляхи вирішення проблемних ситуацій у родині;

– зміна неконструктивних комунікативних установок батьків;

– розвиток сімейних комунікацій з обдарованою дитиною.

Ще однією особливістю нашої роботи вважаємо створення електронної бази наших клієнтів із збереженням даних про дитину, запитів батьків та їх контакти.

Після проведення консультації ми пропонуємо батькам звертатися до нас у разі потреби за психологічною допомогою. Така практика стосунків з клієнтами дозволяє нам здійснювати підтримку та супровід кожної нашої конкретної обдарованої дитини, якій потрібна психологічна допомога.

Одним з результатів такої співпраці з батьками є організація клубної роботи з дітьми. Батьки виявили ініціативу в організації такої роботи і з першого грудня 2012 р. ми розпочали розвивальні заняття з дітьми молодшого шкільного віку. Далі плануємо

організувати підліткову групу з наших дітей та дошкільну групу.

Розвивальна робота з дітьми (клубна робота).

ОСНОВНІ НАПРЯМИ розвивальної роботи, це розвиток:

- пізнавальних психічних процесів;
- емоційно-вольової сфери;
- комунікативної сфери;
- психолого-педагогічний супровід дітей з високим рівнем здібностей та обдарованих дітей.

Дитячий клуб «Граючись – навчаємось».

Мета: розвиток здібностей та особистісних якостей дітей, необхідних для їх актуалізації.

Дошкільникам та їх батькам пропонуємо:

- тренінгові заняття для дошкільнят (на емоційний, комунікативний розвиток (10 занять);
- розвивальна програма для дітей 5-6 років на розвиток пізнавальних процесів, творчих здібностей, комунікативних навичок (20 занять);
- індивідуалізована розвивальна програма для обдарованих дошкільників (розвиток креативності, винахідливості) (20 занять);
- програма занять з підготовки дитини до школи;
- курс англійської мови «In the world of English adventures» (тренінгові заняття для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку на розвиток когнітивних, творчих та комунікативних здібностей (Юлія Веселка).

Клуб обдарованих першачків «Школярик»

Мета: формування навичок ефективної взаємодії та створення позитивного мікроклімату в класному колективі.

На реалізацію цієї мети спрямовані:

- тренінгові заняття з дітьми молодшого шкільного віку (формування навичок міжособистісної взаємодії);
- блок розвивальних занять на адаптацію та соціалізацію обдарованої дитини (10 занять).

Комплекси занять апробовані в експериментальній програмі на базі гімназії № 153 імені О. С. Пушкіна співробітниками психологами відділу Катериною Устименко і світланою Марченко.

Клуб обдарованих підлітків «Пізнай себе»

Мета:

- самопізнання;
- формування кола однодумців;
- гармонійне середовище спілкування;
- соціалізація дітей.

На реалізацію цієї мети розроблено тренінги: *комунікативності*; «Увага! Конфлікт»; *тренінг соціально-психологічного розвитку особистості підлітка*

Клуб старшокласників «Лідер»

Мета: підвищення рівня комунікативної та особистісної взаємодії, розробка лідерської успішності.

У програмі клубу проведення тренінгів: *комунікативний*; *мотиваційний*; «3D»; «Як зробити правильний вибір».

Підготовка і проведення семінарів для педагогів і психологів

Особливості має робота з учителями, психолога-

ми, іншими фахівцями закладів освіти. Кожна з цих зустрічей має як загальні, так і специфічні задачі й особливості проведення.

Семінари проводимо з метою підвищення кваліфікації та професійного зростання педагогів і психологів у сфері обдарованості дітей. і маємо зазначити, що з кожним разом цей вид діяльності набуває все більшої ваги в нашій роботі.

Нами упродовж року було підготовлено і проведено:

1. Презентацію кабінету та 2 семінари-практикуми для педагогів та керівників позашкільних закладів еколого-натуралістичного напрямку та станцій юних натуралістів «Організація роботи з обдарованими дітьми у позашкільних закладах» з проблем комунікації між педагогами, батьками та обдарованими дітьми» на базі кафедри позакласної та позашкільної роботи Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Міністерства освіти і науки України в програмі навчального курсу «Культура педагогічного менеджменту».

2. 4 презентації перед слухачами курсів ЦППО щодо змісту, структури та методів роботи кабінету.

3. Семінар-практикум для студентів кафедри початкової освіти Педагогічного інституту Університету імені Бориса Грінченка за участю керівництва університету по роботі з обдарованими дітьми «Підготовка студентів (майбутніх педагогів) до взаємодії з обдарованими дітьми».

4. Виїзний семінар-практикум для психологів Івано-Франківського регіонального центру та виступ у програмі круглого столу «Феномен дитячої обдарованості, способи її виявлення, розвитку та підтримки» для керівників методоб'єднань районних центрів Івано-Франківської області з питань дошкільної освіти у м. Івано-Франківськ в межах співробітництва з регіональними центрами інституту.

5. Виступ у Київському міському центрі сім'ї «Родинний дім» (КМДА) на лекційно-семінарському занятті «Значення художньої літератури у формуванні психоемоційної, когнітивної сфери дитини дошкільного віку як майбутньої особистості»

6. Семінар з питань роботи з обдарованими дітьми для практичних психологів дошкільних та загальноосвітніх закладів Солом'янського району м. Києва у програмі методичного об'єднання Науково-методичного центру районного управління освіти.

7. Готуємо виступ «Проблеми виявлення та психолого-педагогічна підтримка обдарованості дошкільників» на круглому столі для студентів кафедри педагогіки Педагогічного інституту Університету імені Бориса Грінченка.

Співпраця з психологами

Актуальним і важливим напрямом роботи кабінету вважаємо співпрацю з практичними психологами закладів освіти. Психологів запрошуємо до співпраці для вирішення спільних задач:

- дослідження феномену обдарованості
- розроблення програм і технологій розвитку обдарованої особистості в різних вікових періодах.

– упровадження спільних наукових розробок (інструментарію), спрямованих на виявлення, моніторинг, підтримку, корекцію та розвиток обдарованої особистості;

Пропонуємо висвітлювати досвід діяльності співробітників відділу у наукових виданнях нашого Інституту.

Участь у проектах Інституту обдарованої дитини. Освітній проект SPARK!Lab.

У проекті бав участь весь склад відділу діагностики як на його відкритті 05.09.12 р. також упродовж трьох днів її роботи (15.09., 22.09., 29.09.12 р.)

Нами проводилась експресдіагностика здібностей дітей, консультації з батьками на основі результатів діагностики.

Також проводились бесіди з представниками освітніх установ, громадських організацій з питань діяльності Інституту обдарованої дитини та роботи кабінету.

Учасниками виставки було більше 100 дітей, до 90 сімей, після завершення проекту упродовж двох місяців кабінет працював за заявками відвідувачів виставки.

«Виховання і розвиток обдарованої дитини дошкільного віку» (науково-освітня робота: курси підвищення кваліфікації педагогів і психологів ДНЗ, дитячих розвивальних центрів). У цьому проекті задіяні всі співробітники кабінету.

Науково-організаційна робота (в межах відділу діагностики).

1. Участь у підготовці та організації конференції «Проблеми діагностики та проектування розвитку обдарованості дошкільників» (м. Одеса 10–11.04.12 р., 11–12.04.13 р.) та Міжнародного конгресу «Інноваційні концепції та технології виявлення обдарованості: світовий досвід» (м. Мукачево 6–8.06.12 р.);

2. Організація і проведення круглого столу «Обдарований дошкільник. Виявлення і підтримка обдарованості», в програмі Всеукраїнського Дня дошкільника;

3. Участь в організації і проведенні семінарів та «круглих столів» за тематикою відділу діагностики обдарованості і планом ІОД.

Організація та участь у заходах ІОД:

– підготовка і проведення внутрішніх семінарів ІОД: «Організаційні засади діяльності кабінету ППК»

(11.02.12 р. Т.І Грицишина), «Професійне самовизначення обдарованих старшокласників» (20.10.12 р., С. Марченко) та «Особливості науково-практичної діяльності кабінету психолого-педагогічного консультування» (співробітники кабінету 05.02.13 р.)

- відвідування внутрішніх семінарів ІОД;
- проведення зустрічі з керівниками регіональних центрів з питань організації роботи кабінету психолого-педагогічного консультування в регіонах;
- участь у конференції та семінарі Інституту розвитку дитини НПУ імені М. П. Драгоманова;
- участь в організації та проведенні виставки-фестивалю «Обдаровані діти України»;
- презентація роботи кабінету в рамках проведення міжнародного семінару «Обдарований учень в польській системі освіти»;
- участь у семінарах, круглих столах, конференціях інших відділів за планом ІОД.

Отже, упродовж 2012 року в діяльності кабінету відбулися значні зміни – розширився діапазон психологічних послуг, що надає кабінет та напрямів роботи, які він здійснює.

За звітний період співробітниками кабінету було надано:

- Платних діагностичних послуг – 67;
- Платних консультативних послуг батькам – 72;
- Платних консультативних послуг педагогам – 2;
- розвивальних занять для дітей – 25;
- проведено семінарів-практикумів для педагогів і психологів – 8;
- написано наукових статей – 16;
- участь (виступи, майстер-класи) на конференціях, семінарах, круглих столах – 12;
- проведено і розпочато програм експериментального дослідження – 7;
- організовано і проведено конференцій, семінарів, круглих столів – 5;
- проведення курсів підвищення кваліфікації працівників ДНЗ та розвивальних центрів – 2 групи;

У 2012 році охоплено в різних заходах та проектах близько 250 сімей, до 300 дітей, майже 150 педагогів та психологів різних регіонів України.

